

УДК

ВИЗНАЧЕННЯ ОРІЄНТИРІВ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА НА ПОРЕФОРМНОМУ ЕТАПІ

*М.П.Сахацький,
Г.М.Запша*

Вітчизняним аграрним сектором та господарським комплексом в цілому вибрано курс на інтеграцію у світову економіку. Здійснити цей процес ефективно і своєчасно можливо лише за наявності науково обґрунтованих показників поетапного розвитку сільського господарства, яке після глибинного реформування повертає на шлях висхідної соціально-економічної еволюції. Але щоб визначити конкретні кількісні та якісні параметри аграрного виробництва на певний календарний період необхідно сформувати систему орієнтирів, вихідні положення яких будуть допомагати галузі корегувати свій рух в сучасному економічному просторі. Виходячи з викладеного, виявлення основних орієнтирів розвитку аграрного сектора на пореформеному етапі виступає однією з найактуальніших науково прикладних проблем.

Її розв'язання здійснюється в контексті напрацювань вітчизняних вчених стосовно стратегічного положення сільського господарства в майбутньому. Розробка та офіційне визнання найвищими державними рівнями відповідного нормативно-правового документу доктринерського характеру означало б, як справедливо вважають академіки УААН П.Т.Саблук і В.В.Юрчишин, перехід до функціонування агропродовольчої сфери на засадах своєрідної тріади: стратегічного бачення майбутнього галузі з погляду її найбільш загальних, але достатньо конкретних сутнісних характеристик та її кінцевого цільового призначення в обраному варіанті і визначеному часі; розробленої на основі такого бачення конкретної аграрної політики з визначенням у ній напрямів, шляхів і механізмів поетапного досягнення (реалізації) його визначальних основ; системного законодавчого, організаційного, економічного та іншого забезпечення визначеної аграрної політики, відповідальність за яке повинна брати на себе держава [1, с.626-627].

полягає в розробці соціально-економічних орієнтирів розвитку сільського господарства відповідно до Конституції України та вимог сучасних ринкових регуляторів світової економіки.

При визначенні орієнтирів розвитку аграрного сектора виходимо з того, що галузь здійснює перехід на якісно новий, вищий за попередній рівень функціонування. Кінцева мета створення нової системи ведення сільськогосподарського виробництва — гарантування задоволення потреб населення в продуктах харчування за науково обґрунтованими нормами, виступає в ролі найважливішого суспільне значущого орієнтира. Додатковими орієнтирами, що дозволяють витримувати вибрану траєкторію руху галузі, постають: техніко-технологічний рівень сільськогосподарського виробництва, що базується на новітніх наукових досягненнях; надійна політико-правова система захисту інтересів вітчизняного аграрного товаровиробника; соціально-економічна привабливість проживання в селі; висока престижність селянської праці; збереження оточуючого природного середовища та підвищення родючості землі.

Вказані орієнтири формують систему координат для розвитку аграрного сектора в загальному просторі ринкових відносин. Відповідність останніх сучасним світовим вимогам визначається рівнем маркетингової діяльності, що передбачає виявлення та задоволення потреб споживачів через ринок для досягнення його суб'єктами поставлених цілей [2, с.70]. Виходячи з цього, міра задоволення потреб населення країни в агропродовольчій продукції може бути прийнятною для визначення якісних показників, які на пореформеному етапі характеризують його окремі часові періоди. Дійовий характер такого підходу ґрунтується на положенні Основного Закону України, що декларує людину як найвищу соціальну цінність.

Але потреби людини надзвичайно різноманітні. Вони постійно змінюються, стимулюючи відповідні зміни виробництва. Це безпосередньо стосується і сільського господарства. Винятковість галузі зумовлена тим, що вона, з одного боку, забезпечуючи біологічне існування людини, задовольняє її матеріальні потреби, а з другого — через умови агровиробництва та селянський спосіб

життя, задовольняє її соціальні та духовні потреби. Поєднання потреб для кожної людини є неповторним і особливим, формуючи тим самим індивідуальні потреби. Вони змінюються під впливом змін, які відбуваються в різних сферах життєдіяльності. Тому нові суспільно-політичні та соціально-економічні відносини в суспільстві, а також новостворені організаційно-правові форми агропідприємств підприємницького типу, різні форми власності та господарювання, які з'явилися в результаті реформування українського села, будуть вносити і суттєві зміни в індивідуальні потреби громадян країни та селян зокрема. Отже, слід очікувати відповідних змін щодо обсягів та структури виробництва агропродовольчої продукції.

Вивчення літературних джерел економічної науки показує досить неоднозначний підхід до визначення якісно відмінних рівнів потреб людини. Фахівці з маркетингу, користуючись загальновідомими розробками А. Маслоу, представляють ієрархію потреб у формі піраміди, основу якої формують фізіологічні потреби, наступні — потреби у здоров'ї та безпеці, далі — потреби у належності та схваленні соціальною групою, потім — потреби у самоствердженні, і на вершині знаходиться потреба у самореалізації. Всі вказані рівні потреб необхідно задовольняти як такі, що мають місце в життєдіяльності членів нашого суспільства. Проте такий підхід, будучи вірним з позицій формальної градації людських пріоритетів, представляється досить загальним і не може слугувати методичною основою при визначенні конкретних обсягів виробництва агропродовольчої продукції.

Для характеристики окремих часових періодів розвитку сільського господарства на пореформеному етапі найбільш прийнятним варіантом вважаємо позицію спеціалістів з маркетингу, які поділяють запити людей на рівні нужд та потреб. Даний підхід з навчальними цілями пропонують вітчизняні фахівці Г.О. Андрусенко [3, с.5] та В.Г. Герасимчук [4, с.7]. Нужда визначається ними як відчуття людиною (чи певною групою людей) нестачі чогось. В разі не задоволення нужди, людина відчуває себе знедоленою і намагається будь-що її задовольнити або спробує

якимось чином її заглушити. А потреба — це нужда, яка набула специфічної форми відповідно до певного культурного рівня та особи індивіда чи соціальної групи.

Сільське господарство виробляє продукцію, що задовольняє і нужди, і потреби людей. Тому, маючи за орієнтир світовий рівень розвитку аграрного виробництва, перший період пореформеного етапу як проміжний результат повинен передбачати першочергове задоволення нужд населення країни в агропродовольчій продукції. Кількісні та структурні параметри її обсягів визначаються на базі науково обґрунтованих норм споживання, виходячи з наявної на сьогодні чисельності та демографічної структури наших співвітчизників. При цьому держава повинна гарантувати, з одного боку, забезпечення даного мінімального рівня агровиробництва, а з другого - відповідний йому рівень платоспроможності людей.

Гарантоване задоволення нужд населення відмежовує на пореформеному етапі наступний період — задоволення потреб. Формуються вони під впливом сукупності економічних, соціальних, побутових, культурних, національних, історичних, регіональних та ряду інших факторів. При цьому висхідний соціально-економічний розвиток суспільства та загальний прогрес цивілізації, породжуючи нові потреби, стимулюють виробництво в аграрному секторі. Оскільки підвищення добробуту й, відповідно, потреб по своїй суті є процесом безкінечним (виробництво стимулює споживання, а споживання - виробництво), то завершення другого періоду пореформеного розвитку доцільно вважати не після абсолютного задоволення потреб населення у вітчизняній агропродовольчій продукції, бо цього ніколи не можна досягти, а з моменту її сталого утвердження на світовому ринку.

В свою чергу, стабільно стійка реалізація сільським господарством свого експортного потенціалу започатковує третій часовий період пореформеного етапу. При цьому збільшення валютних надходжень від зовнішньоекономічної діяльності агроформувань буде свідчити про відповідність ведення ними аграрного виробництва найсучаснішим вимогам. Адже даний результат

досягається за наявності світового рівня якості агропродовольчої продукції та її цінової конкурентоспроможності. Утвердження України в числі країн світових аграрних лідерів виступає не тільки важливим індикатором третього часового періоду пореформеного етапу, а й одним із основних орієнтирів розвитку аграрного сектора.

Узагальнюючі висновки проведеного дослідження полягають в тому, що по-перше, виведення вітчизняного сільського господарства на світовий рівень його ведення вимагає чіткого визначення проміжних часових етапів, кожному з яких повинні відповідати певні орієнтири щодо кількісних та якісних параметрів виробництва агропродовольчої продукції. По-друге, орієнтирами розвитку сільського господарства повинні виступати не абсолютні величини обсягів агровиробництва, і навіть не максимальні їх значення в минулому, а задоволення нужд та потреб населення країни на конкретний часовий термін. По-третє, на пореформеному етапі зростання соціально-економічної результативності сільського господарства можна досягти лише за умови відповідності руху галузі щодо суспільне значущих орієнтирів та послідовного досягнення науково визначених рівнів аграрного виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 5) / За ред. П.Т.Саблука та ін. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 647 с.
2. Сахацький М.П. Проблеми відродження сільського господарства. – К.: ІАЕ, 2000. – 304 с.
3. Андрусенко Г.О. Основи маркетингу. – К.: Урожай, 1995. – 176 с.
4. Герасимчук В.Г. Маркетинг: теорія і практика: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1994. – 327 с.